

פרוטוקול מס' 33

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', כו' באייר תשל"ל - 1.6.70, שעה 9.00

נכחו:

חברי הוועדה:

י.ש. בן-מאיר - היו"ר
ש.ז. אברמוב
א. אנקוריין
י. ארידור
ס. ביבי
ז. הדינג
א. עופר
ש. פרידמן
י.ה. קלינגהופר

מוזמנים:

מ. שמגר - היועץ המשפטי לממשלה
א. ירין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
מ. שלגי - משרד המשפטים
ע. סבט - משרד המשפטים

סוכרת הוועדה: ר. סלחי

רשמה: ח. ביתן

א) חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות
(תיקון מס' 2), תשל"ל - 1970.
ב) חוק לתיקון פקודת הנזיקי (מס' 4),
תשכ"ט - 1969 (סעיף 1(37)).

סדר היום:

- 980 -

היו"ר י.ש. בן-טאיר:

אני פותח את הישיבה.

י.ה. קלינגהופר:

מה הסיבה לעיכוב בהצעת חוק הנוטריונים שהתחלנו לדון בה ולא המשכנו בכך?

היו"ר י.ש. בן-טאיר:

הסיבה היא שחייבנו לתזכירים וקיבלנו אותם רק אחרי הפגדה. בינתיים יש חוקים אחרים שאני בדעה שהם דחופים יותר.

א. חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (תיקון מס' 2). תש"ל - 1970

מ. שמגר:

חוק זה אין כוונתו להנהיג שינויים מהותיים והוא למעשה מעין מאסף של ליקויים ניסוחיים שנפלו בחוק מתשכ"ב, ואנו מבקשים להבהיר את הטעון הבהרה. סעיף 47, למשל, דן בסמכויות האפוטרופוס ואישור בית-המשפט והוא אומר שדרושה הסכמת בית המשפט רק כשהאפוטרופוס מייצג קטין, אולם לפי כל ההקשר הכוונה צריכה להיות שעליו לקבל אישור זה כשהוא מייצג חסוי כלשהו, כלומר, גם חולה נפש, פסול דין וכל יתר האנשים שלגביהם מתמנה אפוטרופוס. כשהאפוטרופוס מייצג חולה נפש בהעברה, שעבוד וכיוצא באלה, אין סיבה שלא יידרש אישור של בית-המשפט. אם יש כאן פגמה כלשהי, הרי הפגמה היא להרחיב את התחולה על אפוטרופוס לכל סוגיו, ולא רק על אפוטרופוס שמונה לגבי קטין. אני מציע שנעבור על התיקונים לפי סדר הפעילים.

אושר.

סעיף 1

סעיפים 2-5

מ. שמגר:

בסעיפים 2 עד 4 מוצע להוסיף את המלים "או האדם הזקוק לאפוטרופסות" כדי לכלול סוג נוסף של בני-אדם שלגביהם תחול הוראה מיוחדת זו.

היו"ר י.ש. בן-טאיר:

אני מציע שנדון תחילה בסעיף 5 בו מובאת הגדרה של "חסוי". במליאת הכנסת אמרתי כי לאחר שכוללים את ההגדרה של "חסוי" בסעיף 5 אפשר לצמצם את החוק לשני מקרים: למקרה שמינו לאדם אפוטרופוס ולמקרה שאדם זקוק לאפוטרופוס. אם כן, למה לנו לפרט בסעיפים 2 ו-3 "הקטין", פסול הדין...? די לכתוב "חסוי או אדם הזקוק לאפוטרופסות". השיב לי על כך שר המשפטים כי ייתכנו מקרים בהם לא מינו לקטין אפוטרופוס והוא גם אינו זקוק לאפוטרופוס ובכל זאת צריכים לשמוע את קרוביו. האם יש עוד מקרים בהם קטין או פסול דין יחולו עליהם סעיפים 72 ו-73 אף-על-פי שאינם זקוקים לאפוטרופוס ולא מינו להם אפוטרופוס?

מ. שמגר:

מי שזקוק לאפוטרופוס הוא אחד מסוגי האנשים הנזכרים בסעיף 73, שלגביהם מותר למנות אפוטרופוס. כאן מדובר על הליכים בטרם מונה אפוטרופוס ונאמר שדי בכך שאדם הוא קטין כדי שיופעלו הזכויות הנחונות כאן, גם אם בסופו של דבר יסתבר שאינו קטין לפי סעיפים 28-29. עצם העובדה שהוא קטין קובעת כבר את הכלל שינהגו בהתאם לסדרי דין אלה. כלומר, עלול להסתבר שזה אדם שאינו זקוק לאפוטרופוס, אך צריך להשאירו בגלל שהוא קטין.

א. אנקורי:

החוק מתייחס לאפוטרופוס טבעי ולאפוטרופוס שנתמנה, ואם בסעיף 47 יבוא לייצג את החסוי במקום לייצג את הקטין, לא יהיה די בכך, כי לפי ההגדרה חסוי הוא רק מי שבית המשפט מלינה לו אפוטרופוס. מה על קטינים שיש להם אפוטרופוס טבעי?

שנית, בסעיף 2 כתוב "האדם הזקוק לאפוטרופסות", ואילו בסעיף 3 "מי שזקוק לאפוטרופסות". צריך לשמור על אחידות בניסוח.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:
אני מביא לתשומת לב חברי הוועדה את
ההערות שהיו בקריאה הראשונה (קורא את
הערותיהם של חברי-הכנסת נחושתן, בן-מאיר לסעיפים 2,3,4).

מ. שמגר:
אני מסכים בהחלט להערותיו של חבר-הכנסת
אנקוריון שצריך להיות נוסח אחיד ובמקרה
זה הייתי מכבד את הנוסח "מי שזקוק" ומשתמש בו בשלושת הסעיפים. יש
הצעה של חבר-הכנסת נחושתן לסטות בכלל מנוסח זה ולכתוב "מי שמבקשים
למנות לו אפוטרופוס". אולי זה אף מדויק יותר מאשר "מי שזקוק" ואני
טוב לקבל אותו.

חבר-הכנסת נחושתן מתייחס גם לסעיף 20.
הוא אומר שלדעתו סעיף זה מיותר ולא ברור מדוע השונה בינו לבין 47
והוא מציע שהשר ייזום חקיקה שתאזן את ההוראות הללו בלי להביא לקשיים
בניהול נכסי חסויים. הפרק החמישי דן במפורש על אפוטרופוס לפי מינוי,
ולא על אפוטרופוס טבעי, כך שאין זה נוגע לכאן. הסעיפים 20 ו-47
דנים במטריה שונה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: סעיף 20 אינו עומד לדיון.

א. אנקוריון: עדיין לא קיבלתי תשובה בקשר לשאלתי על
אפוטרופוס טבעי.

מ. שמגר: סעיף 47 דן רק על אפוטרופוס על-פי מינוי
וכל הפרק דן על זה בלבד, להנדיל מסעיף
22 ומהסעיפים שבאים אחר-כך המדברים על השלבים המוקדמים לקראת מינוי
אפוטרופוס. לכן די לדבר על "חסי" בסעיף 47.

א. ידין:
אם מקבלים את הצעתו של חבר-הכנסת נחושתן
לכתוב "מי שמבקשים למנות לו אפוטרופוס",
צריך להכניס תיקון זה גם בסעיפים האחרים של החוק בהם כתוב "מי שזקוק
לאפוטרופוס" כדי שלא תהיה אי-התאמה בנוסח. אני כשלעצמי לא הייתי
מקבל הצעה זו, כי אני חושב שהנוסח "מי שזקוק" רחב יותר מהנוסח "מי
שמבקשים למנות לו", כי הגדרה זו לא תהיה תלויה בשאלה אם יש כבר בקשה
למנות אפוטרופוס. כלומר, אם אדם לא ביקש עדיין אפוטרופוס, אך הוא כבר
זקוק לו, די בכך כדי שתחול עליו ההוראה גם כשעוד לא הגיש בקשה. נראה
לי שאם מדובר בסעיפים האחרים על "מי שזקוק לאפוטרופוס", רצוי להשאיר
נוסח זה גם כאן.

י.ה. קלינגהוופר:
גם לי יש היסוסים לגבי התיקון המוצע
על-ידי חבר-הכנסת נחושתן, כי לפי החוק
יוכל בית המשפט למנות אפוטרופוס במקרים מסויים גם בלי כל בקשה, למשל,
במקרה של סעיף 33. אולי גם במקרים אחרים יוכל בית המשפט למנות
אפוטרופוס ביוזמתו, ולא הייתי תולה זאת בבקשה.

א. אנקוריון:
עקרונית כולנו חייבנו את העניין, אך
ברור שמישהו צריך לעבוד באופן יסודי על
כל החוק כדי שלא נעשה עבודה לא טובה. אני מציע שנחליט מנצית בעניין
ביום ד' ובינתיים נבקש את היועצים המשפטיים לבדוק את הכל.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:
חבר-הכנסת נחושתן מעדיף שיכתב "מי
שמבקשים למנות לו אפוטרופוס", אך כיוון
שכבר כתוב בסעיפים אחרים של החוק "מי שזקוק", נשאיר אותו נוסח. אני
בכל זאת רוצה להביא לפניכם את טענת חבר-הכנסת נחושתן כיוון שאיננו
כאן. טענתו היתה, שאם מדובר באדם הזקוק לאפוטרופוס ועל כן מבקש עורך-הדין
שהדיון יתקיים בדלתיים סגורות, ישאל בית המשפט מי קבע בכלל שהוא זקוק
לאפוטרופוס והוא יקיים תחילה משפט זוטא כדי להחליט אם הוא אמנם זקוק
לכן. לנקודה זו הייתי מבקש שיועץ המשפטי לממשלה יתייחס.

מ. שמגר:
לדעתי, הצדה היא ששני הביטויים אינם
מוצלחים. מהביטוי "מי שזקוק" משתמע שיש
כבר ידיעה שאכן יש פגם כלשהו באדם המחייב מינוי אפוטרופוס, ומהביטוי
"מי שמבקשים למנות לו" משתמע שמישהו צריך לבקש מינוי אפוטרופוס, במקרה
זה העוטר. למעשה צריך לכתוב "מי שדנים על מינוי אפוטרופוס לגביו", אך לא

מ. שמגר:

נעמוד עכשיו על הכנסת שינוי בכל סעיפי החוק. כשיש חוק שלם ומנסים לשפץ אותו, נראה לי שהמדיניות הטובה היא להתאים את עצמנו לנוסח הקיים. בתי-המשפט עובדים לפי החוק בנוסחו הקיים מזה שמונה שנים ללא בעיות, ולכן אנו יכולים לאמץ את הנוסח הקיים, והוא "אדם הזקוק".

ע. סבט:

אביא מספר הצעות שמשום מה לא נכללו בהצעת התיקון. בסעיף 5 מונחת הצעה עכשיו הגדרה נוקשה של "חסוי", וייתכן שהגדרה זו אינה מתאימה למספר סעיפים. אני על כל פנים ציינתי שני סעיפים, בסעיף 36, למשל, מתעוררת השאלה אם אמנם מתאים מונח זה ואם אין לכתוב "אדם הזקוק לאפוסטרופסות" משום שזה אדם שעדיין לא מינו לו אפוסטרופוס לפי סעיף 36. בסעיף 45 מתעוררת אותה בעיה משום שהאדם הוא עוד לא חסוי לפי ההגדרה שבסעיף 5 כי אם רק אדם הזקוק לאפוסטרופוס. לולא ההגדרה לא היה צורך בשום תיקון, אך כיוון שיש עכשיו הגדרה נוקשה אני מביא זאת להשוואת לב הוועדה ואני מציע להוסיף בסעיפים 36 ו-45 "אדם הזקוק לאפוסטרופסות".

א. אנקוריון:

אני מציע בדיקה נוספת לקראת הישיבה הבאה.

ע. סבט:

נקודה נוספת - בדברי הפתיחה שלו רמז השר שאולי היה רצון לא רק "חסוי" כי אם גם מי זקוק לאפוסטרופסות, ומה שהמשרד היה מציע בענין זה הוא: אדם הזקוק לאפוסטרופסות הוא אדם מן הסוגים המפורטים בסעיף 33, הזקוק לכך שיתמנה לו אפוסטרופוס, אך הדבר טרם נעשה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

אני מציע שנקבל את החוק כמות שהוא ושנבקש את היועצים המשפטיים לבדוק עד יום ד' אם הם רוצים להוסיף אי-אלו סעיפים. הם מציעים להוסיף את המלים "ואדם הזקוק לאפוסטרופסות" והגדרה כפי שניסח אותה ד"ר סבט.

ב) חוק לתיקון פקודת הנזיקין (מס' 4), תשכ"ט - 1969

סעיף 1 - סעיף 37

מ. שמגר:

בדיני הנזיקין בנוסחם הקיים אימצנו את האבחנות שהיו מקובלות במשפט הבריטי, לפיהן היקפה של החובה להימנע ממעשה רשלנות נקבע לפי מעמדו של האדם הנכנס למקרקעין. סעיף 36 קובע כלפי מי קיימת חובת הזהירות ובעיקרו הוא מנוסח ברוח הפסיקה המפרשת מי הוא אותו שכן שחייבים בזהירות כלפיו. האבחנות שהבחין המשפט המקובל בענין חובת הזהירות הן אלה: מוזמן (invitee) שיש ענין לבעל הבית שהוא יבוא אליו, חלה לגביו חובת הזהירות לפי סעיף 36; בעל רשות (licensee), שהחובות כלפיו מצומצמות יותר - בעל המקרקעין חייב באזהרתו מפני סיכונים נסתרים בלבד; מסיג גבול (trespasser) שכלפיו אין כל חובה מצד בעל המקרקעין. אבחנה זאת בין שלושה סוגים אלה צמחה על רקע של חברה קפיטליסטית הנותנת הגנה מידבית לבעל המקרקעין. החוק האנגלי המודרני הקדים אותנו בכך שזנח עוד בשנת 1957 את התפישה במשפט המקובל, אם כי לא בצורה אחידה. באנגליה ובסקוטלנד מתנבאים בשני סגנונות: באנגליה זנחו את האבחנה בין בעל רשות לבין מוזמן, אך לגבי מסיג גבול לא שינו מהמשפט המקובל, ואילו בסקוטלנד ביטלו כליל את האבחנה בין שלושת הסוגים ואמרו שכל מקרה ייבחן לפי אמת המידה הרגילה של התנהגות המזיק כאדם סביר או כאדם רשלן.

ההצעה שלנו מאמצת את הגישה האנגלית ולא את הגישה הסקוטית, כלומר, אנו מציעים לבטל את סעיף 37 הקיים מבחינת האבחנה בין מוזמן לבין בעל רשות וצמצום החובות לגבי בעל רשות בתוספת אותה תורה שבעל-פה המתלווה דרך הפסיקה לפירוש של המושג "מוזמן", אולם לגבי מסיגי גבול אנו קובעים סייגים מפורשים האומרים מתי לא תהיה קיימת חובה שלימה זאת לפי סעיף 35. עלי להוסיף שאימצנו גישה זו, המצביעה על המעמד השונה של מסיג גבול, לא כאימוץ השיטה האנגלית כנגד הגישה הסקוטית, כי אם משום שהיה לנו ויכוח עמוק בענין זה, ומתוך כך שבמציאות שלנו הכיבוד

ס. שמגר:

של רכושו של הזולת אינו מפותח, לא ראינו אפשרות לזנוח לחלוטין את המעמד הזה של מסיג הגבול. פרופ' ברק כתב את המאמר הידוע סביב השאלה מה השיטה התואמת ביותר את תנאי הארץ, והגענו למסקנה שבתנאים שלנו של שטחים צבאיים ברחבים ושל המצב הבטחוני-המדיני אין מקום לביטול מעמד זה של מסיגי הגבול; וכי אחרת תצטרך הממשלה, במקרה קיצוני, להיות נתבעת גם על-ידי מסתבן שנפגע בנפלו לתוך בור בשטח בית-ג'וברין, למשל, כשהיתה צריכה להניח שבשטח זה עוברים מחבלים, והיה מקרה כזה שמסתבן שנפגע בורגלו ניסה לתבוע את המדינה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:
היועץ המשפטי לממשלה התייחס גם למעיף 37א, אך בשלב זה נצמצם את הדיון רק למעיף 37. באן מוחקים אנו למעשה את מעיף 37 הקיים, ומעיף 37 המוצע אינו בא במקומו. אני מבין שאין התנגדות למחיקת מעיף 37, הקיים שפירושה ביטול ההבדל בין מוזמן לבין בעל רשות. נוסף לכך מוצע לנו להכניס בכל זאת הבדלים לגבי מסיג גבול, ולא סתם מסיג גבול, אלא מסיג גבול הנכנס למקרקעין בכוונה לבצע עבירה ועל כך מדובר בפסקאות (1), (2), (3).

א. יריין:
היועץ המשפטי לממשלה הצביע על ההבדל בין החוק האנגלי לבין החוק הסקוטי שהכניסו את השינוי כבר לפני אחת עשרה - שתיים עשרה שנה. איני יודע אם אפשר לומר באופן כללי שאנו הולכים דווקא לפי השיטה האנגלית, משום שאפשר גם לומר שאנו הולכים לפי השיטה הסקוטית בסייגים מסויימים. במקרה הבסיסי והכללי ביותר, היינו כשהעבירה של האדם היא רק עצם הסגת הגבול, הוא מוזמן כמו המוזמן ובעל הרשות, אלא שלגבי מסיגי גבול מסוכנים באופן מיוחד סייגנו בכל זאת את האחריות כלפיהם על-ידי הפסקאות (1) עד (3). הרישה של מעיף 37 היא כמו במעיף 37 שאנו מחליפים עכשיו.

היועץ המשפטי לממשלה הזכיר - וזה גם מוזכר במבוא להצעת החוק - את העבודות של פרופ' ברק. ברצוני לציין שבחבורת האחרונה של כתב העט "משפטים" של האוניברסיטה בירושלים הוא פרסם שוב מאמר ארוך על אותו הנושא והוא מתייחס לא לשאלה הכללית, כפי שעשה בשעתו לפני מספר שנים, כי אם מתייחס באופן מיוחד להצעה קונקרטית זו וגם לפסקאות אלה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:
אני מציע שנדון בכל פיסקה בנפרד. נדון עתה ב(1).

ש. ז. אנרמוב:
אתייחס למעיף כולו. אני נוטה לביטול האבחנה בין מוזמן לבין בעל רשות, אך איני סבור שיש להחיל הגנה זו, כפי שמוצע לנו כאן, גם על מסיג גבול. לדעתי, מסיג גבול אינו צריך לקבל שום הגנה. ייתכן שביטול אבחנה זו בסקוטלנד מוצדק מבחינה חברתית כללית - איני יודע מה המצב בארצות אחרות - אך בארצנו אנו ואולי בדורנו בכלל הענקת הגנה למסיגי גבול כאילו היה מוזמן או בעל רשות היא הזמנה להסגת גבול, ואנסה להסביר מדוע אין זה תואם את המצב בארצנו. עדיין איננו חברה מגובשת בה נורמות מסויימות קבועות כך שאין עוררים עליהן, ואני חושב שמבחינת החינוך הציבורי אין זה בריא שבספר החוקים יושווה מעמדו של עבריין - שהרי מסיג גבול הוא עבריין - למעמדו של אדם שאינו מבצע עבירה. כלומר, זאת לא רק שאלה של פגיעה ברשות הפרט, כי אם גם עידוד לעבור עבירה, ונראה לי שאיננו יכולים להרשות לעצמנו מותרות אלה. אם אדם יפלוש לדירה של אדם שיצא לחופשה - דבר שהוא בגדר עבירה מפורשת - ועוד יתבע פיצויים כיוון שבעל הדירה לא דאג לכך שלפולש תהיה הנוחיות המקסימלית, הרי אם יתברר משפט כזה ויינתן פסק-דין שיחייב את בעל הדירה לשלם פיצויים לפולש, זה יהיה עידוד לאזרחות לא טובה וזה יהיה בלתי מתקבל על הדעת. כיוון שאנחנו, כפי שכבר אמרתי, חברה הנמצאת בתהליך של חידוש, מקרים כאלה ודומיהם יכולים לקרות, וזאת תהיה למעשה הזמנה לבצע עבירה, ולמי זה דרוש?

אני סבור שאנחנו מרחיקים לכת במקרה זה ושנחייב בכך את בתי המשפט לתת פסקי-דין, שאני בטוח כי יקוממו את הציבור נגדם. לכן אני מציע לא לתת הגנה למסיג גבול, ולא רק למסיגי גבול המנויים בשלוש הקטגוריות במעיף 37.

א. אנקוריון:

אני מחייב את ביטול האבחנה גם לגבי מסיג גבול לפי החוק הסקוטי הרחב ביותר. אף על פי כן אני מוכן לעשות אבחנה לגבי מי שנכנס למקרקעין כדי לעשות רע לבעל המקרקעין, היינו לעבור עבירה כלפיו או כלפי רכושו, וזה בא לידי ביטוי בפסקה (1). לעומת זאת יש לי ספיקות לגבי פיסקה (2), לפיה מענישים אנו את העבריינין הפוטנציאלי בעונש נוסף אף על פי שאין לו שום כוונה רעה ביחס לבעל הנכס. ואם אמרתי שיש לי ספק לגבי (2), לפיסקה (3) ודאי שאני מתנגד, כי אדם שנמלט ממעצר חוקי ומחפש לו מקלט, ודאי שהחוק רודף אותו ולכשייתפש ייענש, כנראה, גם על הבריחה, אך למה להטיל עליו עונש נוסף בכך, שאם ישבור יד או רגל בעת שנכנס למקום מסויים בעת בריחתו, הוא לא יהיה מוגן?

חבר-הכנסת אברמוב, שהתנגד התנגדות טוטלית

למתן הגנה למסיג גבול, הביא דוגמה של אדם ששוטט ברכוש זר בכל זאת מתוך כוונות רעות, אך אני סבור שלנגד עינינו צריך להיות המקרה השכיח שהוא עדיין בחזקת שכנות טובה. אדם שכבשתו ברחה לחצרו של השכן והוא רודף אחריה אינו נכנס לחצר מתוך כוונה לעבור עבירה אלא נכנס בתום לב. אדם זה אינו לא מוזמן ולא בעל רשות, והתנגדות טוטלית לכך שנכניס את מסיג הגבול בקטגוריה שאנו מדברים עליה נראית לי בלתי מוצדקת.

היו"ר י.ש. בן-סאיר:

בימי בצורת תופעה רגילה היא שבדוויים באים עם הגמלים והכבשים שלהם לשדה של מישהו אחר, ואי-אפשר להזיז אותם משם. ענין הנזק הוא ענין נפרד, אך מה שטוען חבר-הכנסת אברמוב הוא שלא רק שהעדר של אותו בדווי הורס כל חלקה טובה בשדה, אלא שהניזוק צריך לשלם לבעל העדר גם פיצויים בגלל זה שהוא נחבל בעת שהותו בשדה.

י. ארידור:

אני שותף לגישתו של חבר-הכנסת אברמוב, והדוגמה שהוא נתן היא אמנם דוגמה משכנעת כיוון שבעל הדירה עלול ליהרס מבחינה כלכלית בעקבות אותה הסגת גבול, ובתנאים רגילים לא מקובל ביטוח מסוג זה. אם אדם פלש לדירה כדי להשקיף על מצעד צבאי או על המטס ביום העצמאות והוא ניזוק כיוון שהיתה מדרגה רעועה בדירה, הרי נוסף לזה שהוא מסיג גבול הוא גם יגרום להריסתו הכלכלית של בעל הדירה, ולא צריך לאפשר את זה.

יחד עם זאת נראה לי שהיה צריך להכניס -

את זאת אני אומר בעקבות דברי חבר-הכנסת אנקוריון - את המושג של הסגת גבול בתום לב. מסיג גבול שאינו יודע שהוא מסיג גבול אינו צריך להיות במצב של מסיג גבול בזדון. כמו כן הייתי מציע להרחיב ענין זה גם על מכוניות. זו למעשה צורה שכיחה של הסגת גבול שאדם נכנס למכונית של הזולת ומשתמש בה. הוא אינו גונב את המכונית, כי אם משתמש בה מתוך כוונה להחזיר אותה אחר-כך. ייתכן גם שאדם לא יספיק לבצע דבר כיוון שיש קלקול בבלמים.

היו"ר י.ש. בן-סאיר:

אבל הוא נכנס מתוך כוונה לבצע עבירה כלפי חפץ.

י. ארידור:

הביטוי "חפץ" ודאי שאינו מחאים, כי אם אדם רוצה להשליך פצצה בביתו של ראש עיריית רמת-גן, למשל, הוא אינו נכנס מתוך כוונה לבצע עבירה לגבי חפץ, כי איני בטוח שבית ייקרא חפץ. כוונתו של האיש הרי היא להרוס קיר, ואז הוא יוכל לתבוע פיצויים. הובאה הדוגמה של הפרות הרועות באחו ואוכלות עשב. זה לא יהיה חפץ. לכן ברור שצריך להתייחס לאדם או דבר הנמצא במקום. אני מעיר הערה זו בצורה אלטרנטיבית. גם אם תישאר האבחנה בפיסקה (1), לא ישיג המעיף את מטרת מנסחי החוק, אך עקרונית אני שותף להצעת חבר-הכנסת אברמוב שאין לתת הגנה למסיג גבול, אם כי יש שאדם נכנס לחצרים לא שלו בתום לב, היינו הוא אינו יודע שהם לא שלו או שהוא נכנס כדי להזעיק עזרה ראשונה לאדם שקרתה לו תאונה, ולמקרים כאלה של הסגת גבול בתום לב צריך למצוא איזו נוסחה.

ז. הרינג:

אני מסכים לדעתו של חבר-הכנסת אברמוב שאין צורך לחייב בתשלום נזקים לאדם שיש לו כוונה ברורה לבצע עבירה, אך גם אני סבור שחסר כאן ענין מסיג הגבול התמים, ואם מכניסים סוג זה, השאלה היא אם לא לכלול כאן את האבחנה הקיימת לגבי בעל רשות של סכנה גלויה וסכנה נסתרת. הפיסקאות (1), (2) ו-(3) נראות לי, כי מי שנכנס לאחוז זה של מישור כדי לבצע עבירה במקום אחר אינו צריך להיות מוגן.

ש. ז. אברמוב:

אם אתה מקבל את העיקרון שמסיג גבול אינו מוגן, אינך זקוק לשלוש פיסקאות אלה.

י. ה. קלינגהופר:

ברצוני להזכיר שברוך-כלל מצדדים בתי-המשפט שלנו בפיתרון הסקוטי, היינו החלת מלוא האחריות בנוזיקין גם לגבי הסגת גבול.

יש פנים לכאן ולכאן, והדיון שהתנהל כאן מצביע כבר על כך שיהיה זה קצת מהפכני, אם יצטוו את המסב המשפטי הקיים עד כדי כך שנחיל את הדיון, הקיים עכשיו רק לגבי מוזמנים, גם על בעלי רשות ובאופן עקרוני גם על מסיגי גבול, שהרי המקרים המנויים כאן בחוק לגבי מסיגי גבול מצומצמים ומוגבלים מאוד. מבחינת המדיניות מוטב שהמחוקק יכניס את השינויים אט אט ולא יהפוך את הקערה על-פיה ויחיל תחילה את האחריות הקיימת לגבי מוזמן גם על בעל-רשות. בכך ניכרת כבר התקדמות רבה בכיוון הנכון, ואין צורך להיות פרפקציוניסט ולומר שגם מסיג גבול לא יופלה לדעה. אולי בעוד עשר-עשרים שנה נגיע גם לכך.

באופן עקרוני צדק חבר-הכנסת אברמוב באמרו שאין לתת הגנה בלתי מתקבלת על הדעת למסיג גבול, אך אני רוצה להפנות את תשומת לבכם לכך שאין קובעים באופן כללי כי בעל המקרקעין יהיה חייב לשלם פיצויים למסיג גבול בכל מקרה, אלא רק במקרה של התרשלות, ואם תברקו את ההגדרה של "התרשלות", תראו שהיא די גמישה ושהיא מאזכרת את נסיבות המקרה. כלומר, בית המשפט מחוייב לפי החוק להתחשב בנסיבות המקרה, ואם כן, איני רואה את האסון הגדול בסתן הגנה מחוייבת למסיג גבול. ייתכן שיימצא, מלבד המקרים הפליליים מסש, סוג נוסף של הקגת גבול המחייב אותנו להתחשב בו, אך מכאן ועד להרחבת הפטור מן האחריות האזרחית לגבי כל מסיג גבול - עוד רב המרחק, ולא הייתי מרחיק לכת עד כדי כך.

ש. פרידמן:

יש לי הרושם שאנו נעים כאן בין עיקרון של אל תשכן באהלך עוולה - ובשל כך אנו רוצים לחייב את המתרשל בפיצויים - לבין המקרה של יימצא חוטא נשכר - ובשל כך איננו רוצים לתת הגנה למסיג גבול. נראה לי שלגבי עיריין הנכנס ללא רשות למקרקעין של חברו צריכים להבחין בין כניסה במסווה, כניסה בשנהג וכניסה בתום לב. במקרה הראשון נראה לי שהאדם אינו ראוי להגנה ואילו בשני המקרים האחרים הוא ראוי להגנה. על כן אני מצטרף לדעת חבר-הכנסת אנקורדיון לגבי פיסקה (3) שאדם הנמלט ממעצר חוקי אינו צריך להיות נענש כפליים.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

אם כן, יש שלוש גישות: הגישה של חבר-הכנסת אברמוב לפיה עצם העובדה שאדם הוא מסיג גבול מבטלת את ההגנה עליו; הגישה הקיצונית ההפוכה המחילה את חובת האחריות לגבי מסיג גבול כפי שהיא חלה על כל מוזמן ועל בעל רשות, אלא שיש יוצאים מן הכלל בהם מבטלים הגנה זו, וזאת הגישה בהצעת החוק שלפנינו. חבר-הכנסת אנקורדיון מרחיק לכת עוד יותר ואומר שצריך לצמצם עוד יותר את הפטור מאחריות. הגישה השלישית אומרת שאין הגנה למסיג גבול, אך יוצאים מכלל זה מקרים מסויימים של הסגת גבול בתום לב ואותו מקרה של הכבשה, שהביא לדוגמה חבר-הכנסת אנקורדיון, ודומה לו. כלומר, לפי גישה זו אין שום הגנה למסיג גבול, אך במקרים מסויימים כן תהיה לו הגנה.

ש. ז. אברמוב:

אני מצטרף לגישה אחרונה זו.

י. ארידורף:

לחבר-הכנסת קלינגהופר - אבחנה זו, לפיה אומרים שאין זה מתקבל על הדעת שבית המשפט יחייב את בעל המקרקעין לנקוט אמצעי זהירות כלפי מסיג הגבול, קיימת כיום כשאין חובת אחריות לגבי מסיג גבול, אך כשנותנים הגנה למסיג גבול בסעיף 36, פירוש הדבר שאדם סביר צריך להניח לא שפולש ייבזק בגלל

י. ארידור:

דבר הדורש תיקון בביתו, אלא שאדם רגיל יינזק בעקבות השימוש באותו הדבר, ועל כן תינתן הגנה למסיג גבול. על כן אני סבור, בניגוד לחבר-הכנסת קלינגהופר, שאם המגמה היא לא לתת הגנה למסיג גבול, צריך יהיה לומר זאת לא באמצעות סעיף 36.

א. ירין:

חבר-הכנסת אברטוב התעלם מן האלמנטים האחרים של עניין זה והוא יצא מהנחה, שאם מבטלים את ההבדלים האלה, צריכים לשלם תמיד נזקים. היכן הציפיה? האם אדם צריך לצפות שכדי לחזות במטט יפלוש אדם לדירתו למרות שנעל אותה? לעומת זאת, אם הוא השאיר את הדלת פתוחה, ייתכן שהוא צריך לצפות לכך, אך כל האלמנטים של ציפיה מקטינים מבחינה מעשית את האחריות של בעל המקרקעין לגבי מסיג הגבול בהשוואה לאחריותו כלפי מוזמנים ובעלי רשות, ואני ספנה אתם לבריו של השופט ברנזון הסובאים במבוא להצעת החוק.

באנחנה זו של כניסה בתום לב או בזדון אני רואה לא רק חוסר הגיון כי אם גם חוסר מעשיות. אם אנו מבטלים את האנחנה בין מוזמן לבין בעל רשות, אנו עושים זאת מפני שאנו סוברים כי אין זה חשוב מאיזו סיבה הגיע האיש לאותו מקום ובאותו קו מחשבה אנו אומרים כי כיוון שדרך כניסתו אינה חשובה האחריות כללית, כפי שהציעו בתי המשפט לעשות. כלומר, קובעים את מבחן הרשלנות הכללי, בלי לאנחן בין דרכי הכניסה, בין תום לב, בין הזמנה, בין רשות וכו', ומוציאים מן הכלל את שלוש הפיסקאות שלפנינו לאו דווקא מתוך התייחסות להסגת גבול. מי שנכנס למקרקעין מתוך כוונה לבצע עבירה לגבי אדם אינו מוכרח להיות מסיג גבול אלא הוא יכול להיות גם בעל רשות ואף מוזמן.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

אם בעל המקרקעין הזמין את האיש, מדוע לא יתן לו את ההגנה הדרושה?

א. ירין:

- כי יש כאן סייג לגבי מי שנכנס בכוונה לבצע עבירה לגבי אדם או חפץ, ואני מסכים, כמובן, לתיקון שהציע חבר-הכנסת ארידור לפיו לא יכתב "חפץ" אלא "נכס". אם אדם נכנס למקום כדי לבצע עבירה נגד אדם או נכס, נשללת ממנו ההגנה, והשאלה אם הוא מוזמן או מסיג גבול אינה רלבנטית לעניין זה. ייתכן שאדם מבקש מחברו לבוא לשלם לו כסף, וזה האחרון לא בא כדי לשלם לו כסף אלא כדי לפגוע בו.

ש. ז. אברטוב:

מדוע לא לתת לו הגנה לפי הגיון זה?

א. ירין:

- מפני שלא דרך הכניסה שלו קובעת אלא הכוונות. אני מסכים שיש מקום להתווכח על פריטים (1) עד (3), אך באופן עקרוני אין זה מתאים לכל העניין לבדוק אם היה תום לב.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

בקריאה הראשונה הועלו הצעות על-ידי חברי-הכנסת חביבי, ארזי, אגודריון

ואליעד (קודא את ההצעות).

מ. שמגר:

אוסף מספר מלים לזוויכוח שהתנהל כאן. אנו צריכים להיות ערים לכך שהסגת גבול כשלעצמה אינה עבירה. זאת עוולה אזרחית. אמנם סעיף 286 לפקודת החוק הפלילי יוצר עבירה של הסגת גבול, אך מדובר שם על הסגת גבול בתוספת משהו, והסגת גבול כשלעצמה אינה מהווה עבירה פלילית. לא ראינו מקום לאנחנה זו הקשורה בכניסה במזיד או בשוגג, כי אם קוראים את ההגדרה בפקודת הנזיקין רואים שהסגת גבול כשלעצמה אין בה אלמנט מיוחד אלא פירושה שאדם אינו רשאי להימצא במקום, ועדיין אין זה אומר אם הוא ידע על כך או אם נכנס בטעות. ניסינו להוציא מהקשר זה אותן נסיבות בהן יש לכאורה אלמנט של ידיעה מבחינת חוסר הרשות של האדם. בפיסקאות (1) עד (3) הוצאנו את המקרים בהם מתלווה אלמנט פלילי, ואגב, השתמשנו במונח "חפץ" במונח הרחב עפי שכתבנו בפקודת סדר הדיל הפלילי, אך אני מסכים שזה טעון הבהרה. אפשר שאדם נכנס למקום מסויים כדי לבצע עבירה במקום אחר. אוטוולד, למשל, הסיג גבול במשרד כדי לירות על הכביש. את הפיסקה

ס. שמגר:

השלישית ראינו כמתקשרת לפיסקה הקודמת.

נוסף לכך אין בסעיף זה אחריות אבסולוטית וצריכים להצביע על כך שבנסיבות הענין צריך בעל הדירה לצפות מראש שמישהו עלול להיכנס והוא לא היה זהיר. אם בעל הדירה משאיר תקע חשמל פתוח - דבר שהוא מסוכן לכל אחד - קשה להניח שזה סיכון שלא יחייב אותו בפיצויים כשנפגע מכך מסיג גבול. בדרך-כלל כאשר מדובר במדינה - לא על פרט - יד בתי-המשפט רחבה, והיה מקרה קיצוני, שאם כי דובר בשטח אימונים מגודר ועם שלטים והועמד שומר במקום, אמר השופט שאמנם אינו יכול לחייב בתשלום פיצויים לאלה שנכנסו לאסוף קליעים, אך הוא ממליץ שהמדינה תשלם את הפיצויים שנדרשו. זו בדרך-כלל הנטייה של בתי-המשפט כשמדובר לא על פרט. ניסינו כאן לרכז לפחות מוסגים פליליים, ולכן נראה לי שאין שוני בין מה שמוצע לפי הגירסה של ההצעה הכחולה לבין הגירסה המנסה להבחין בין תום לב לבין חוסר תום לב. זה מה שכתוב בעצם בהצעת החוק.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

כדי למצוא פתרון למקרים שהובאו לדוגמה על-ידי חברי-הכנסת אברמוב, ארידור ואחרים אני מציע לכתוב ב(1): מי שנכנס למקרקעין בכוונה לבצע עבירה או לגרום נזק או לסייע בכך. כך נכללת כל עבירה, ואין צורך לספל בבעיה זו של אדם, חפץ וכדומה, ונוסף גם האלמנט של נזק.

ש.ז. אברמוב:

אחרי המלה "כלפי" המופיעה ברישה אני מציע לכתוב: מי שנכנס למקרקעין כמסיג גבול, אולם רשאי בית המשפט, אם שוכנע שכניסתו של מסיג הגבול היתה ללא כוונה לגרום עוולה אזרחית או לעבור עבירה, להטיל על בעל המקרקעין את החובה האמורה בסעיפים 35-36.

א. ידין:

אם לא ימצא נוסח טוב יותר, אני מציע, כפי שהציע חבר-הכנסת אברמוב, לסיים את הרישה במלה "כלפי" ולכתוב אחר-כך - מי שנכנס למקרקעין כמסיג גבול שלא בתום לב. אני ער לכך שאין זה הניסוח הטוב ביותר, אך אני רוצה שישאר שיקול דעת לבית המשפט מתי להעניק פיצויים למסיג גבול.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

למעשה הצעתך היא לכתוב - כלפי מי שנכנס למקרקעין כמסיג גבול אלא אם נכנס בתום לב.

א. אנטוריון:

הבישי "תום לב" דורש הגדרה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

ההצעות לפיסקה (1) העומדות להצבעה הן אלה: ההצעה כפי שהיא מופיעה בהצעת החוק; הצעת חבר-הכנסת אברמוב, הצעת חבר-הכנסת ארידור וההצעה שלי.

י. ארידור:

הצעתי דומה לזו של חבר-הכנסת אברמוב ורק בסיפה אני מציע לכתוב "אלא אם נכנס בתום לב". בהצעתי אין שיקול דעת לבית המשפט, ואילו בהצעת חבר-הכנסת אברמוב יש לו שיקול דעת.

ש.ז. אברמוב:

אצלנו מפרשים "רשאי" כחובה. הכוונה היא שאם שוכנע בית המשפט יטיל את החובה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

כלומר, אתה מציע לכתוב - זולת אם שוכנע בית המשפט שכניסתו היתה בלי כוונה לגרום עבירה, ולמעשה לכך מתכוון חבר-הכנסת ארידור המציע לכתוב - מי שנכנס בתום לב.

ס. ביבי:

אני מציע לרחות את ההצבעה לישיבה הבאה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

אם כן, ביום ד' יהיו לפני הוועדה ההצעות המנוסחות ונצביע עליהן. אני עומד על הצעתי. היתה הצעה של חבר-הכנסת אנטוריון לגבי (3) וגם על כך נצביע ביום ד'.

הישיבה ננעלה בשעה 11.10.